

Соціально - економічне становище в Україні в 1953-1964 рр.

Урок № 4-5
з теми «Україна в умовах політичної
та економічної лібералізації
суспільства (1953-1964 рр.)»

Актуалізація опорних знань

Бесіда

- *Чи впливають зміни у внутрішній політиці на характер політичних змін?*
- *Які зміни у внутрішній політиці України відбувались у 1953-1964 рр.?*
- *Яких помилок у своїй політиці припустився М.Хрущов?*

План уроку та очікувані результати

1. Зміни в управлінні господарством. Розвиток промисловості.
2. Аграрна політика у другій половині 50-х – першій половині 60-х рр. ХХ ст.
3. Нові явища в соціальній сфері. Зрушення в повсякденному житті населення.

Після цього уроку учні зможуть:

на основі різних джерел інформації:

- ❖ аналізувати явища суспільного життя, визначати причини та наслідки реформ;
- ❖ описувати повсякденне життя та визначати зміни, пов'язані з процесом лібералізації суспільства.

Проблемне завдання

Які помилки
М. Хрущова в
економіці могли
вплинути на
усунення його з
посади керівника
держави?

М.С.Хрущов

1. Зміни в управлінні господарством. Розвиток промисловості.

- Під час розповіді вчителя учні складають таблицю:
Позитивні та негативні наслідки запровадження раднаргоспів

Позитивні	Негативні

Перебудова управління промисловістю й будівництвом УРСР в 1957 р.

Замість 11 союзно-республіканських і 2 республіканських міністерств

було створено 11 економічних адміністративних раднаргоспів (1960 р. – ще три)

Керували раднаргоспи – територіальне управління в рамках економічних адміністративних районів

перетворена

Система галузевого, вертикального централізовано управління

Система територіального управління

Позитивні та негативні наслідки запровадження раднаргоспів

Позитивні	Негативні
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Сприяло поліпшенню розподілу праці та її кооперації в рамках економічного регіону; ✓ Повніше використовувалися місцеві ресурси; ✓ Сприяло проведенню Україною більш незалежної економічної політики	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Неспроможність забезпечити єдність технічної політики; ✓ Гальмування впровадження нової техніки; ✓ Фактичне збереження централізованого планування

Завдання: під час розповіді вчителя учні складають таблицю
Розвиток економіки України в 1953-1964 рр.

Галузь промисловості	Досягнення
Металургія і паливно-енергетичний комплекс	
Машинобудування	
Легка промисловість	

Металургія і паливно-енергетичний комплекс

Виробництво
чавуну, сталі і
прокату

- В 1965 р. – порівняно з 1959 р. збільшилося на 70 %

Видобуток
нафти

- Збільшився в 4,6 рази

Видобуток газу

- Збільшився в 4 рази

В 1964 р. введено в дію найбільший у світі нафтопровід «Дружба»

Будівництво Каховської, Кременчуцької, Дніпропетровської та Київської гідроелектростанцій

Будівництво Каховської ГЕС

Київська ГЕС

Машинобудування

ЗАЗ 965 А, випущений в 1961 р. на
Запорізькому автомобільному заводі

Миколаївський суднобудівний
завод розпочав випуск
суховантажних суден та
риболовецьких траулерів

Машинобудування

Із 60-х років завдяки творчому співробітництву авіабудівників Києва і моторобудівників Запоріжжя розпочато виробництво реактивних повітряних лайнерів

Ту-124

11 лютого 1956 р. свій перший політ здійснив військово-транспортний літак АН-8, сконструйований на АКБ ім. О.Антонова

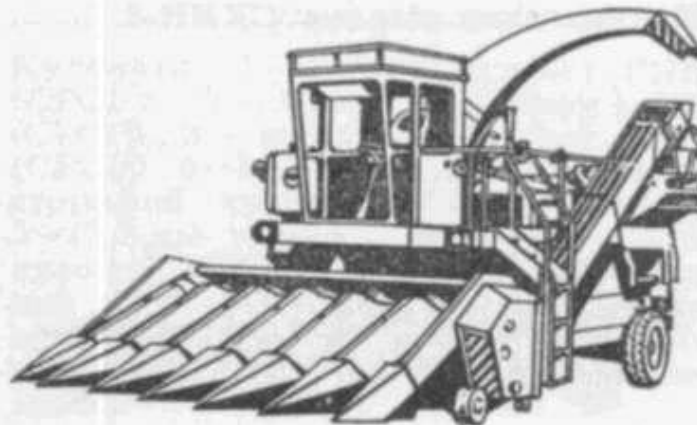
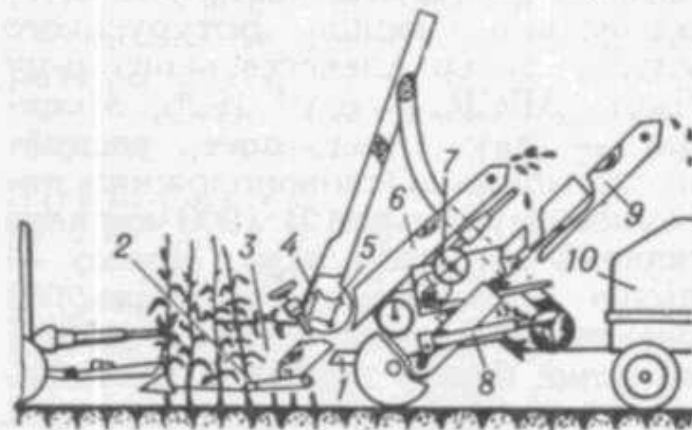

Трансформатор потужністю 1 000 000 кВа, виготовлений на Запорізькому трансформаторному заводі.

Кукурудзозбиральний комбайн. Технологічна схема «Херсонця-7В»: 1 — рама; 2 — різальний апарат; 3 — стеблоподавальний механізм; 4 — апарат з початковідривальними вальцями; 5 — пристрій, що подрібнює і подає листкостеблову масу; 6 — елеватори для неочищених початків; 7 — очищувальний апарат; 8 — транспортер для обгортки початків; 9 — елеватор для очищених початків; 10 — тракторний причіп.

Кукурудзозбиральний комбайн «Херсонць-200». Загальний вигляд.

Легка промисловість

Позитивні тенденції

1959-1965 рр. на території України було споруджено і реконструйовано 700 підприємств легкої та харчової промисловості

Випуск товарів культурно-побутового призначення і господарську вжитку збільшився вдвічі

Негативні тенденції

В 1962-1964 рр. розвиток промисловості уповільнився: бракувало товарів народного господарства

Послабилися господарські зв'язки між підприємствами різних регіонів

Розвиток економіки України в 1953-1964 рр.

Галузь промисловості	Досягнення
Металургія і паливно-енергетичний комплекс	1965 р. – порівняно з 1959 р. збільшилося виробництво чавуну, сталі і прокату на 70%; видобуток нафти збільшився – в 4,6 рази; газу – в 4 рази; 1962 р. – стала до ладу перша черга нафтопроводу «Дружба»; будівництво Каховської, Кременчуцької, Дніпропетровської та Київської гідроелектростанцій
Машинобудування	Дніпропетровськ – завод важких пресів та комбайнів; Запоріжжя – трансформаторний завод; Херсон – завод сільськогосподарських машин; Запоріжжя – легке автомобілебудування; Миколаїв – випуск суховантажних кораблів; 1960 – Київ, Запоріжжя – реактивні лайнери ТУ-134; 1959-1965 рр. – виробництво нових засобів автоматизації зросло в 4,2 рази
Легка промисловість	1959-1965 рр. – споруджено і реконструйовано 700 підприємств; випуск товарів культурно-побутового вжитку зріс удвічі

2. Аграрна політика у другій половині 50-х – першій половині 60-х рр. ХХ ст.

- Анекдот того часу

- *Тату, що таке Америка?*

- *Це така країна, де панує капіталізм.*

- *А що таке капіталізм?*

- *Це безправ'я, голод, злидні, плач і сльози.*

- *А як ми наздоженемо Америку, то і в нас будуть голод, плач і сльози?*

Робота з таблицею.

Проаналізуйте наведені в таблиці дані і дайте відповідь на запитання: чи спроможне було сільське господарство забезпечити населення продуктами харчування

1953-1958 рр. Підйом

I. Факти

- ✓ Обсяг валової продукції сільського господарства зріс на 35,3%;
- ✓ Валовий збір зерна зріс на 20%,
- ✓ Цукрових буряків у 2 рази;
- ✓ М'яса – у 2 рази;
- ✓ Молока – у 3 рази;
- ✓ Приріст сільськогосподарської продукції щорічно – 7%

1958-1965 рр. Спад

I. Факти

- ✓ Обсяг валової продукції зріс на 3%;
- ✓ Продукція землеробства мала 80% від 1958 р.;
- ✓ Тваринництва – 93% від 1958 р.;
- ✓ Укрупнення колгоспів:
1950 р. – 13 тис.,
1965 р. – 9,5 тис.

1953-1958 рр. Підйом

II. Причини

1. Посилення матеріальної зацікавленості колгоспників у суспільному виробництві.
2. Створення умов для розвитку особистого господарства колгоспників.
3. Здійснення переходу (хоч і непослідовного) від жорсткого планування до поєднання централізованого планування з господарською самостійністю колгоспів і радгоспів.
4. Зміцнення МТБ сільського господарства
5. Поліпшення якісного складу керівників сільського господарства.
6. Застосування нових технологій, заохочення до використання зарубіжного досвіду.

1958-1965 рр. Спад

II. Причини

1. Командно-адміністративна система здійснювала адміністративний тиск на колгоспи, «урізання» присадибних ділянок тощо.
2. Надпрограми поглинали значну частину матеріальних і людських ресурсів, фактично консервували екстенсивний характер розвитку сільського господарства.
3. Реформи здійснювали непослідовно, суперечливо, хвилеподібно.
4. У 1958 р. – рішення про викуп колгоспами техніки МТС суттєво вдарило по колгоспних бюджетах.

3. Нові явища в соціальній сфері. Зрушення у повсякденному житті населення

1. У середині 50-х років було переглянуто існуючу ще з довоєнних часів тарифну систему оплати праці. Це забезпечило відчутне її підвищення – у середньому з 64,2 крб. 1950 р. до 80,6 крб. 1960 р.
2. Впроваджено 5-денний робочий тиждень. Скоротився робочий день.
3. У липні 1964 р. Верховна Рада СРСР прийняла закон про пенсії і допомогу членам колгоспів, що означало встановлення державної системи соціального забезпечення колгоспників. Мінімальний розмір пенсій для колгоспників встановлювався у розмірі 12 крб. на місяць.

4. Після вересневого (1953 р.) пленуму ЦК КПРС було запроваджено помісячне, подекуди – поквартальне грошове та натуральне авансування праці колгоспників.
5. 1965 р. Верховною Радою СРСР скасовано кримінальну відповідальність робітників і службовців, якщо ті самотійно залишали підприємство, ліквідовано «радянське кріпосне право» і селяни отримали паспорти.
6. Високими темпами розвивалося житлове будівництво. Протягом 1951-1965 рр. свої житлові умови покращили майже 18 млн. осіб.
7. Грошова реформа 1961 р. підвищила вартість карбованця у 10 разів. В обіг було випущено нові гроші.

Грошова реформа 1961 р.

10 крб. 1947 року

1 крб. 1961 року

Із доповіді М. Хрущова на сесії Верховної Ради СРСР 1960 р.

«Тепер буває так: лежить копійка на тротуарі, людина проходить і не нахилиється, щоб підняти її. А коли будуть нові гроші, копійка не буде валятися, її обов'язково піднімуть, бо це – коробка сірників»

8. Зросли ціни на продукти харчування, як на колгоспних ринках, так і в державній торгівлі.
9. 1951 – 1958 рр. прибутки середнього робітника зросли на 23 %.

Мешканці
Закарпаття
готуються до візиту
М.Хрущова. 1961 р.

Із книги С. Хрущова «Пенсіонер союзного значення» про діяльність М. Хрущова (50 -60-ті роки ХХ ст.)

«Батько розумів, як я неодноразово чув від нього в той час, що стара система управління народним господарством, розрахована на голий ентузіазм робітничого класу, лозунг «Наздогнати і перегнати Америку» нічого уже не дають і дати не зможуть. Він шукав економічну схему, здатну забезпечити функціонування господарського механізму без окриків зверху. Проте реальних результатів, як і раніше, не було. Одне він знав напевне: без матеріальної зацікавленості трударя нічого не вийде.

Кожний новий крок не тільки наштовхувався на приховану опозицію з боку колег-ідеологів і вчених-економістів, слід було здолати спротив всередині самого себе. Адже ринок, конкуренція, прибуток були засуджені ще в 20-х роках, коли збуло заявлено, що це прямий шлях до капіталізму»

Прокоментуйте цей уривок. Чи погоджуєтесь ви з автором?

Дискусія по проблемному питанню

- Які помилки М. Хрущова в економіці могли вплинути на усунення його з посади керівника держави?

Домашнє завдання

Опрацювати відповідний матеріал підручника